

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Aaltonen, Jukka

Title: Läheisyys, etäisyys ja covidin aika

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Therapeia-säätiö

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Aaltonen, J. (2021). Läheisyys, etäisyys ja covidin aika. *Psykoterapia*, 40(1), 82-83.

Jukka Aaltonen

Läheisyys, etäisyys ja covidin aika

Uneni ja covid

Näin unta. Pidin esitelmää koronaepidemias- ta. Materiaalia oli vaikka kuinka paljon, paksu kansiollinen. Ilmapiiri oli ystävällinen. Mutta vuosi ei ollut 2020, vaan 1914. Unessa iso- äitini kuoli influenssapandemiaan. Myös histo- riallisessa todellisuudessa hän kuoli sinä vuonna, ja sanottiin hänen kuolleen espanjan- tautiin. Mutta espanjantauti puhkesi epidemi- ana vasta 1918. Ei isoäiti ollut kuollut covidin kaltaiseen influenssaan. Miksi sitten hänen on aina sanottu kuolleen espanjantautiin? Olen tarkistanut nyttemmin: hän oli kuollut akuuttiin tuberkuloosiin. Mikä oli kääntänyt epidemian ajan taaksepäin sukuni historiassa?

Freudin suru, ajan hämärtyminen ja covid

Covid ja psykoanalyysi ovat kytkeytyneet histo- riallisesti tavallaan yhteen: Freud kirjoitti 15.3.1920 Ferenczille Annan flunssasta ja omasta flunssastaan ja päänsärystään ja vie- lä kahden vuoden kuluttua flunssansa jälkioi- reista ja väsymyksestään. Kyse oli Euroopassa (1918–1920) raivonneesta influenssaepidemi- asta, siis virusepidemiasta, kuten nykyin. Epi- demiaan liittyneet surut olivat kasautuneet: 24.1.1920 Freudin ”sunnuntailapsi” Sophie kuoli influenssan oheissairauksiin. (Freud 1918–.) Joidenkin lähteiden mukaan hän oli

3. kuukaudella raskaana. Freud ei päässyt hautajaisiin. Freudin vaimo Martha sairasti myös vaikean influenssan ja oli pitkään sairas ja väsynyt. Freud käyttää siitä vaihtelevasti tätä nimitystä ja espanjantautia.

Samanaikaisesti Freud viimeisteli kuole- maa(kin) käsittelevää kirjastaan *Jenseits des Lustprinzips* [Mielihyväteorian tuolla puo- len]. Tosin hän eräässä kirjeessään torjuu ajatuksen, että läheisten sairastumiset ja kuolemat olisivat vaikuttaneet kirjaan, koska se oli valmis jo 1920. Mutta voinee ajatella sen teemojen sinänsä vaikuttaneen häneen ja samanaikaiseen psykoanalyysin kenttään, kun kuolema kulki lähellä.

Sigmund Freudin elämään – ja itse asiassa myös psykoanalyysin teoriaan – punoutui tä- män nykyistä covid-pandemiaa muistuttavan epidemian aikana syvä omakohtaisuus.

On aivan ilmeistä, että silloisen espanjan- taudin kaiut kumahtelevat nykyisen pandemian aikana. On varsin todennäköistä, että meneil- lään oleva covid-epidemia on sävyttänyt myös nyt meneillään olevia psykoanalyysseja ja psy- kodynaamista psykoterapiaa. Nyt voi vaikkapa kysyä, millä tavalla tämänhetkessä korona- pandemiassa mahdollisesti aktivoituu erään- lainen ”yhteisöllinen jälkikäteisyys” paitsi yh- teiskunnassa laajemmin, myös psykoanalyysin kentässä.

Omaan mieleeni on yhä uudelleen palannut

oman isoäitini kuolema vuonna 1914. Vanhempani sanoivat sen johtuneen espanjantaudista. Vasta paljon myöhemmin oivalsin, että hän oli tosiasiassa siis kuollut jo sitä ennen, mutta *virusinfektio alkoi yleisemminkin tällä tavalla nimetä myös sitä edeltänyttä aikaa*. Myös koronaepidemia saattaa ehkä muuttaa koetun ajan suuntaa. Ilmiö muistuttaa tiedostamatonta, jossa aika on hahmotonta. Oma oletukseni on, ettei covid häviä pelkästään rokottamalla. Se säilyy todennäköisesti samanlaisena ajallisesti häilyvänä ilmiönä kuin vuoden 1918–1920 pandemia. On painotettu, että lapset eivät ainakaan helposti saa covid-tartuntaa. En ole aivan varma. He saattavat saada sen samalla tavalla kuin minä: tartunnan eräänlaisesta vääristyneestä ajasta, jossa kaikkea, myös menneisyyttä, hahmotetaan *covidin aikana*. Sitä voisi ehkä kuvata ilmaisulla valittu trauma (Volkan 1991, *chosen trauma*). Juuri tätä tartuntaa pitäisi nyt ehkäistä. Kuten edellä sanoin: pandemia alkaa muistuttaa ajattomuudessaan tiedostamatonta.

Läheisyyden ja etäisyyden ongelma

Tähän ajan hämärtymiseen sopinee hyvin paras kuvaus, jonka olen lukenut covid-pandemiasta. Se on Dostojevskin romaanissa *Rikos ja rangaistus* vuodelta 1866 oleva kuvaus Raskolnikovin kuumeisesta unesta – aivan kuin covidista. ”Hän oli uneksinut, että koko maailman piti joutua Aasian sisäosista Eurooppaan leviävän kamalan ennenkuulumattoman ruttotaudin uhriksi. Oli ilmaantunut uusia trikiinejä, mikroskooppisia olioita, jotka tunkeutuivat ihmisruumiiseen. – – Rutto levisi kokonaisesti kyliin, kaupunkeihin ja valtakuntiin, joiden asukkaat menettivät järkensä. – – Ei tiedetty ketä ja miten oli tuomittava, ei voitu sopia siitä mitä on pidettävä pahana mitä hyvänä. Ei tiedetty, kuka on julistettava syylliseksi, kuka syyttömäksi. Rutto kasvoi ja levisi yhä laajemmalle.”

Slovenialainen filosofi ja psykoanalyysiakin Pariisissa opiskellut Slavoi Žižek (2020) panee vielä paremmaksi: hän sanoo covidin aikana suurimman rakkauden teon olevan se, että pysyy etäällä toisesta, ei kosketa toista, koska koskettamisesta on tullut vaarallista. Hän nä-

kee myös, että yhteiskuntaan on covidin myötä syntynyt ideologinen virus: vääristetyt uutiset ja salaliittoteoriat. Tämä kuvaus on kauhistuttava.

Mutta eikö myös toisin: Toisesta ja toisen terveydestä huolestuminen ja huolehtiminen on myös ilahduttavasti jokapäiväistynyt, ei aina mutta kuitenkin; silloin kun läheisyyden ja etäisyyden suhde on parhuiltainen. Juuri sitä arvioimaan epidemia parhaimmillaan auttaa. Olettaisin, että ainakin Winnicott (1952/1958, 233) näkisi tämän aika selvästi; ja myös sanoisi sen.

Kirjallisuus

Dostojevski, Fjodor (1866/2010). Rikos ja Rangaistus. Suom. Matti Vuori, täydellinen kielentarkastus Lea Pyykkö. Hämeenlinna: Karisto.

Freud, Sigmund (1918–). Kirjeenvaihto Sándor Ferenczin, Karl Abrahamin, Anna Freudin ja Ludwig Binswagerin kanssa. Psychoanalytic Electronic Publishing. Luettavissa osoitteessa <https://www.pep-web.org/>

Volkan, Vamik D. (1991). On chosen trauma. *Mind and Human Interaction*, 4, 3–19.

Žižek, Slavoj (2020). Pandemic! COVID-19 shakes the world. New York ja Lontoo: OR Books

Winnicott, Donald W. (1952/1958). Psychoses and child care. [Kuviot 9 & 10: Environment-individual setup]. Teoksessa *Collected papers*. Lontoo: Tavistock Publications.

Muuta oheiskirjallisuutta

Camus, Albert (1947/1995). Rutto. Suom. Juha Mannerkorpi, tarkistettu käännös Jukka Mannerkorpi. Helsinki: Otava.

Robert, Réne; Kentish-Barnes, Nancy; Boyer, Alexandre; Laurent, Alexandra; Azoulay, Elie & Reignier, Jean (2020). Ethical dilemmas due to the Covid-19 pandemic. *Annals of Intensive Care*, 10, 84.